

**Полтавська академія неперервної освіти
ім. М.В.Остроградського**

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО
ПРОЦЕСУ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ
З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ**

2022/2023 навчальний рік

НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА.

5КЛАС

У 2022/2023 навчальному році освітня реформа «Нова українська школа» продовжить активно впроваджуватися у базовій школі за новим Державним стандартом базової середньої освіти, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898, та новими модельними навчальними програмами, що реалізують цей стандарт освіти (<https://imzo.gov.ua/model-ni-navchal-ni-prohramy/>), почнуть працювати учні 5 класів усіх закладів загальної середньої освіти України.

На основі Державного стандарту базової середньої освіти розроблена Типова освітня програма, затверджена наказом Міністерства освіти і науки України 19.02. 2021 р. № 235, що окреслює обов'язкові та рекомендовані підходи до розроблення закладами загальної середньої освіти та використання ними в освітній діяльності освітніх програм на кожному циклі базової середньої освіти.

Формула Нової української школи - це новий зміст освіти, заснований на формуванні компетентностей, потрібних для успішної самореалізації в суспільстві; умотивований учитель, який має свободу творчості й розвивається професійно; наскрізний процес виховання, який формує цінності; децентралізація та ефективне управління, що надасть школі реальну автономію; педагогіка, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками; орієнтація на потреби учня в освітньому процесі, дитиноцентризм; нова структура школи, яка дає змогу добре засвоїти новий зміст і набуті компетентності для життя; справедливий розподіл публічних коштів, який забезпечує рівний доступ усіх дітей до якісної освіти; сучасне освітнє середовище, яке забезпечить необхідні умови, засоби і технології для навчання учнів.

У зв'язку з цим учителям варто звернути увагу на такі актуальні питання при підготовці до нового навчального року.

1.НОВІ РОЛІ УЧИТЕЛЯ

Відповідно до Професійного стандарту вчителя, затвердженого наказом Мінекономіки України №2736 від 23.12.2020, окреслено такі функції вчителя: навчання учнів; партнерська взаємодія з дітьми, батьками, іншими педагогами; участь в організації безпечного, здорового, інклюзивного

освітнього середовища; управління освітнім процесом; безперервний професійний розвиток, який передбачає три професійні компетентності: інноваційну, здатність до навчання впродовж життя та рефлексивну компетентність.

Ураховуючи нові підходи, учителю потрібно переосмислити власну позицію в освітньому процесі, оновити професійне мислення, зосередити свою увагу на самоосвіті, систематичному аналізі власної педагогічної діяльності, відстеженні результативності своєї роботи через систему моніторингу.

Новий учитель має навчати дітей активності, навикам співпраці в команді, коли учні можуть доповнювати один одного, стимулювати до саморозвитку та самовдосконалення. Коли всі учні є складовою одного цілісного організму – класу.

При переході дитини з початкової школи до 5-го класу різко збільшується рівень навчального навантаження, змінюється характер завдань та взаємостосунків з більшою кількістю вчителів. Посилюється важливість вміння дитини самій організовувати власну діяльність.

Педагогам доречно буде познайомитись із **Рекомендації щодо формування внутрішньої мотивації на уроці**
<http://lpl.school.org.ua/vchitelyam-09-52-02-02-06-2020/>

2.ПАРТНЕРСЬКА ВЗАЄМОДІЯ, в основі якої – спілкування, взаємодія та співпраця між учителем, учнем і батьками.

Учні, батьки та вчителі, об'єднані спільними цілями та прагненнями, є добровільними та зацікавленими односторонніми, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат.

Основні принципи цього підходу: повага до особистості; доброзичливість і позитивне ставлення; довіра у відносинах; діалог – взаємодія – взаємоповага; розподілене лідерство, принципи соціального партнерства (рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей). Про це можна почитати за посиланням

<https://nus.org.ua/articles/pedagogika-partnerstva-shho-tse-take-ta-yak-zrozumity-c-hy-vona-ye-u-shkoli/>

3. ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ - це сукупність об'єктивних зовнішніх умов, факторів, соціальних об'єктів, необхідних для успішного функціонування освіти. Воно повинно бути безпечним, зручним, комфортним, змістовним, сучасним і привабливим. У такому середовищі мають бути роботи учнів, а не лише наочність, тоді там буде місце для творчості, розвитку, досліджень.

Освітнє середовище не обмежується стінами школи. Уроки серед природи, пленери, екологічні стежки, заняття в музеях, самостійні заняття вдома – це компоненти цілісної системи. Змінюється локація, форма заняття, але незмінними залишаються основні положення та принципи моделювання освітнього середовища.

За цим посиланням можна познайомитись з ідеями для нового освітнього простору

<https://decentralization.gov.ua/news/9397>

4. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Для ефективного орієнтування у новоствореному навчальному контенті Інститутом модернізації змісту освіти підготовлено ресурс «Навчально-методична скарбниця. НУШ 5-6 класи» (https://docs.google.com/spreadsheets/d/1mC99CMln4MEbhW_G4v62ptgK8i0MpJAv/edit#gid=1559956736), де усі навчальні та навчально-методичні матеріали розподілено за освітніми галузями Державного стандарту базової середньої освіти та відповідно до модельних навчальних програм.

Працівниками Львівського обласного інституту розроблено **"Конструктор створення освітніх програм"** на допомогу шкільним командам в підготовці освітньої програми закладу освіти. Даний конструктор можна завантажити за наступним

покликанням: https://docs.google.com/spreadsheets/d/1Z9-NnjUueCUB6iYq7CgTrLb0l_XalIz2/edit?usp=sharing&ouid=117151624308704604093&rtpof=true&sd=true

Одна з концептуальних засад творення Нової української школи – перехід від “наповнення” дитини знаннями до компетентнісної освіти.

Цьому сприяють нові **стратегії, технології, методи навчання**.

Відповідно до вимог нового Державного стандарту базової середньої освіти щодо 4 напрямків обов'язкових результатів навчання учнів у мовно-літературній освітній галузі (українська мова, українська література, зарубіжні літератури) пропонуємо ефективні підходи до роботи з учнями 5 класів НУШ, забезпечуючи навчально-методичну складову освітнього середовища.

1. Взаємодія з іншими особами усно, сприймання і використання інформації для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях.

Для кращого розуміння і запам'ятовування інформації потрібно одночасно задіювати різні органи чуття: слух, зір.

Скрайбінг - новітня технологія презентації, сутність якої полягає у синхронному супроводі усного повідомлення.

Відеоскрайбінг – динамічний вид скрайбінгу, в основі якого ілюстрації, схеми, які використовуються у відеоряді. Це цікавий та переконливий спосіб подачі інформації. Його можна використовувати при проведенні навчального аудіювання.

<https://naurok.com.ua/post/metod-skraybing-yaskrave-podannya-navchalnogo-materialu>

<https://naurok.com.ua/post/metod-skraybing-yaskrave-podannya-navchalnogo-materialu>

<https://drive.google.com/file/d/1sCc4EveUzv-PRHqImBoxcxmKGQBkIGqs/view?usp=sharing>

2. Сприймання, аналіз, інтерпретація, критичне оцінювання інформації в текстах різних видів (зокрема художніх текстах, медіатекстах) та використання її для збагачення власного досвіду.

Технологія «Читання та письмо для розвитку критичного мислення» (ЧПКМ) - це інтерактивні стратегії, що занурюють учнів у справжній процес уміння. Навчання учнів є ефективнішим, коли вони використовуватимуть цілий репертуар міні стратегій мислення, а не одну з них.

Запропонована методична система - універсальна. За її допомогою вчитель може залучити всіх учнів класу до активного набуття знань, до творчої діяльності, де всі учні стають учителями, а клас - діяльною громадою тих, хто вчиться.

У технологію ЧПКМ входять такі стратегії: тренування; сенкан; титанік; позначки; ЗХВ; кубування передбачення; карусель; кола Вена; сітка Алверманна; портфель оцінювання; шпаргалка; робота в парах; триступеневе інтерв'ю; парне читання; порушена послідовність; щоденник подвійних нотаток. <http://ua.textreferat.com/referat-12252.html>

3. Висловлювання думок, почуттів і ставлень, письмова взаємодія з іншими особами, зокрема інтерпретація літературних творів українських і зарубіжних письменників; взаємодія з іншими особами у цифровому середовищі, дотримання норм літературної мови.

Використання лайфаків сприятиме комплексному підходу до реалізації поставлених завдань.

Лайфаки – це сленговий термін, що означає певну хитрість або корисну пораду, яка допомагає ефективно розв'язувати побутові проблеми, тим самим заощаджуючи час. Це набір методів і навичок «зламу» навколишнього життя для спрощення досягнення поставлених цілей за допомогою різних корисних порад і хитрих трюків. Зазвичай лайфхакер не створює нових методик, а просто ефективно та іншим чином використовує вже наявні.

Увесь матеріал подається за методом мнемотехніки, тобто запам'ятовування великого обсягу інформації за допомогою створення асоціативних зв'язків

Мнемотехніка, як аналог піктограми, використовується на позначення візуалізації слова чи правила, описує (замальовує) його і полегшує запам'ятовування.

<https://what.com.ua/mnemonicni-priiomi-zapamiato/>

<https://naurok.com.ua/mnemotehnika-sutnist-ponyattya-ta-metodu-70377.html>

4. Дослідження індивідуального мовлення, використання мови для власної мовної творчості, спостереження за мовними та літературними явищами, проведення їх аналізу.

1)Комікси – нове явище у дидактиці. Вони є гарним засобом розвитку творчого мислення та мовлення школярів.

<https://www.youtube.com/watch?v=Tk5oSX7Jsg4>

<https://drive.google.com/file/d/1M9eJNKXGhp4COvuJXRl3gqqt3YdS6raC/view?usp=sharing>

2) Технологія «Стіни, які говорять». Сутність її в тому, що дитина, отримуючи необхідну інформацію, має право вибору планувати свою діяльність, конструктивно використовувати інформаційний ресурс. Вона є системою візуалізації знань і процесом занурення учнів, учителів та їх батьків в освітній простір шкільного колективу.

Для вчителів української мови та літератури – це розміщення різних письмових завдань, які виконували учні, малюнки до вивчених творів, учнівські поробки, що супроводжували освітній процес. «Стіни, які говорять» потрібні для того, щоб нові слова, значення і правопису яких діти не знають, були перед очима. «Стіна слів» призначена для кращого запам'ятовування нових слів з певної теми.

5. ОЦІНЮВАННЯ – основний засіб, за допомогою якого вимірюють досягнення й діагностують проблеми навчання, надають зворотний зв'язок, ознайомлюють учасників освітнього процесу зі станом, проблемами й досягненнями освіти. Ціннісними орієнтирами оцінювання в НУШ є справедливість, об'єктивність, незалежність, доброчесність; воно здійснюється на засадах компетентнісного підходу, активної участі учнів в оцінюванні, здійснення само- та взаємооцінювання. Кожна школа має право на власну систему оцінювання.

Основна мета оцінювання навчальних досягнень учнів – зрозуміти, наскільки заплановані та отримані результати навчання співпадають.

Оцінювання здійснюється відповідно до Методичних рекомендацій щодо оцінювання навчальних досягнень учнів 5-6 класів, які здобувають освіту відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти, затверджених наказом МОН України від 01.04.2022 № 289 **«Про затвердження Методичних рекомендацій щодо оцінювання навчальних досягнень учнів 5-6 класів, які здобувають освіту відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти»**, за посиланням: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-metodichnih-rekomendacij-shodo-okremih-pitan-zavershennya-20212022-navchalnogo-roku>

Зошити для навчальних класних і домашніх робіт з української мови перевіряють: у 5–6 класах – двічі на тиждень; у 7–9 класах – 2–3 рази на місяць.

Перевірку зошитів учнів доцільно розглядати як елемент поточного формувального оцінювання, як механізм надання учням письмового зворотного зв'язку.

Під час перевірки зошитів необов'язково дотримуватись бального оцінювання, зокрема, окрім коротких письмових коментарів під час аналізу результатів навчальної діяльності учнів у зошитах, можна робити позначки "див." або ставити підпис.

У разі відсутності учня/учениці на уроках протягом місяця рекомендуємо в колонці за ведення зошита зазначати н/о (нема оцінки).

Орієнтовна кількість фронтальних та індивідуальних видів контрольних робіт у 5 класі з української мови (інформація з дорожньої карти)

	5 кл. НУШ	
Усього годин/ Години РМ	140 / 24	
Семестри	I	II
Діагностування (у різний спосіб) прогресу набуття учнями мовних знань і компетентностей	4	4
1. Сприймає усну інформацію на слух / Аудіювання		
<i>аудіювання</i>	1	1
2. Усно взаємодіє та висловлюється / Говоріння *		
<i>діалог</i>	1*	-
<i>усний переказ</i>	1*	-
<i>усний твір</i>	-	1*
3. Сприймає письмові тексти/ Читання		
<i>читання вголос</i>	1*	-
<i>читання мовчки</i>	-	1
4. Письмово взаємодіє та висловлюється / Письмо		
<i>переказ</i>	1	1
<i>твір/есей</i>	-	-
<i>диктант</i>	1	1

* Види діяльності, перевірка яких здійснюється індивідуально протягом семестру (на розсуд учителя); для них не виділяються окремі уроки

Орієнтовна кількість фронтальних та індивідуальних видів контрольних робіт у 5 класі з української літератури (інформація з дорожньої карти)

	5 кл. НУШ	
Семестри	I	II
Діагностування (у різний спосіб) прогресу набуття учнями літературних знань і компетентностей	2	3
Уроки позакласного читання	2	2
Література рідного краю	2	2
1. Сприймає усну інформацію на слух / Аудіювання		
<i>Аудіювання</i>	1	1
2. Усно взаємодіє та висловлюється / Говоріння		
<i>Розвиток мовлення (усно)</i>	1	1
3. Сприймає письмові тексти/ Читання		
<i>Читання вголос</i>	1*	1*
4. Письмово взаємодіє та висловлюється / Письмо		

Розвиток мовлення (письмово)	1	1
-------------------------------------	----------	----------

* Види діяльності, перевірка яких здійснюється індивідуально протягом семестру (на розсуд учителя); для них не виділяються окремі уроки.

Рекомендуємо опрацювати дорожню карту для вчителя-словесника за посиланням

https://docs.google.com/file/d/1eqWezU7Wsik2rx1ghIPtyuHNMd8HCk-d/edit?usp=doclist_api&filetype=msword

6-11 класи

У 2022/2023 навчальному році вивчення української мови та літератури здійснюватиметься за відомими у 2021/2022 навчальному році програмами:

у 6 – 9 класах за навчальною програмою зі змінами, затвердженими наказом МОН України від 07.06.2017 № 804;

у 10 – 11 класах – за навчальними програмами (рівень стандарту та профільний рівень), затвердженими наказом МОН від 23.10.2017 № 1407.

Навчальні програми розміщені на офіційному сайті МОН за покликанням: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi>.

Радимо опрацювати методичні рекомендації МОН України щодо викладання української мови та літератури у 2022/2023 навчальному році, звернувши увагу на деякі актуальні питання, на кількість фронтальних та індивідуальних видів контролю протягом року.

Орієнтовна кількість фронтальних та індивідуальних видів контрольних робіт у 6-9 класах з української мови

	6 кл.		7 кл.		8 кл.		9 кл.	
Усього годин	122		88		70		70	
Години з РМ	23		22		16		19	
	I	II	I	II	I	II	I	II
Перевірка мовної теми	4	4	3	3	2	2	2	2
Письмо: переказ	1	1	1	1	1	1	1	1
твір	-	1	-	1	1	1	1	1
Правопис: диктант	1	1	1	1	1	1	1	1
Говоріння: діалог	1	-	1	-	1	-	1	-
усний переказ	1	-	1	-	1	-	1	-
усний твір	-	1	-	1	-	1	-	1
читання вголос	-	1	-	1	-	1	-	1

Орієнтовна кількість фронтальних та індивідуальних видів контрольних робіт у 10-11 класах з української мови

Рівень	Рівень стандарту		Філологічний рівень	
Фронтальні види контрольних робіт				
Форми контролю	I	II	I	II
Перевірка мовної теми	2	2	3	3
Письмо:				
есе	2	3	1	1
переказ	-	-	1	1
твір	-	-	1	1
Індивідуальні види контрольних робіт				
Говоріння:				
діалог	1	-	1	-
усний переказ	1	-	1	-
уний твір	-	1	-	1

Орієнтовна кількість фронтальних та індивідуальних видів контрольних робіт у 6-9 класах з української літератури

Класи	6		7		8		9	
<i>Семестри</i>	I	II	I	II	I	I I	I	II
Контрольні роботи у формі:	3	3	3	3	3	3	3	3
контрольного класного твору;	1	1	1	1	1	1	1	1
виконання інших завдань (тестів, відповідей на запитання тощо)	2	2	2	2	2	2	2	2
Уроки розвитку мовлення* (у+п)	2	2	2	2	2	2	2	2
Уроки позакласного читання	2	2	2	2	2	2	2	2
Перевірка зошитів	4	5	4	5	4	5	4	5
Уроки літератури рідного краю	2	2	2	2	2	2	2	2
Уроки виразного читання	2	2	2	2	2	2	2	2

Орієнтовна кількість фронтальних та індивідуальних видів контрольних робіт у 10-11 класах з української літератури

<i>Семестри</i>	I	II	I	II
<i>Рівні</i>	<i>стандарту</i>		<i>профільний</i>	
Контрольні роботи у формі:	3	3	4	4
контрольного класного твору*;	1	1	1	1
виконання інших завдань (тестів, відповідей на запитання)	2	2	3	3
Уроки розвитку мовлення**	2 (у+п)	2 (у+п)	2 (у+п)	2 (у+п)
Уроки позакласного	1	1	2	2

читання				
Перевірка зошитів	4	5	4	5
Уроки літератури рідного краю	2	2	2	2
Уроки виразного читання	2	2	2	2

Методист відділу розвитку суспільних, гуманітарних та мистецьких дисциплін
ПАНО О.П.Коваленко

Джерела для опрацювання:

1. **«Про освіту»** Закон України (Прийняття від 05.09.2017. Набрання чинності 28.09.2017) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://osvita.ua/legislation/law/2231/>
2. **«Про повну загальну середню освіту»** Закон України (16 січня 2020 р) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://osvita.ua/legislation/law/2232/>
3. **Державний стандарт базової середньої освіти.** Постанова КМУ № 898 від 30.09.2020 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/76886/
4. **Типова освітня програма** для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти (Наказ МОН від 19.02.2021 р. № 235[Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://imzo.gov.ua/2021/02/22/nakaz-mon-vid-19-02-2021-235-pro-zatverdzhenni-a-typovoi-osvitn-oi-prohramy-dlia-5-9-klasiv-zakladiv-zahal-noi-seredn-oi-osvity/>
5. **Модельні навчальні програми для 5-9 класів нової української школи** [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoyi-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku?fbclid=IwAR0Su0XZPqyv3Rp0dsyWvSEg3V7nV5NoRkq8qpUgeJD636tTFRtDHre69Hg>
6. **Новий освітній стандарт для 5-9 класів** – що це за документ і що він змінює [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://nus.org.ua/questions/novyj-osvitnij-standart-dlya-5-9-klasiv-shho-tse-za-do-kument-i-shho-vin-zminyuye/>
7. **Навчальна програма не має копіювати модельну:** що спільного й різного в цих програмах [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://nus.org.ua/articles/navchalna-programa-ne-maye-kopiyuvaty-modelnu-shho-spilnogo-j-riznogo-v-tsyh-programah/>
8. **Методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу в першому (адаптивному) циклі / 5 класах закладів загальної середньої освіти за Державним стандартом базової середньої освіти в умовах реалізації концепції НУШ (МОН України №4.5/2303-21 від 06.08.2021) [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/83419/**

9. Методичні рекомендації щодо оцінювання навчальних досягнень учнів 5-6 класів, які здобувають освіту відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти. Наказ МОН № 289 від 01.04.2022 року
[Електронний ресурс] – Режим доступу:
https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/86195/